

AZ ALKOTMÁNYBÍRÓSÁG 24/2018. (XII. 28.) AB HATÁROZATA

a Kúria Pfv.III.21.285/2016/6. számú ítélete alaptörvény-ellenességének megállapításáról és megsemmisítéséről

Az Alkotmánybíróság teljes ülése alkotmányjogi panasz tárgyában – *dr. Salamon László* alkotmánybíró párhuzamos indokolásával – meghozta a következő

h a t á r o z a t o t:

Az Alkotmánybíróság megállapítja, hogy a Kúria mint felülvizsgálati bíróság Pfv.III.21.285/2016/6. számú ítélete alaptörvény-ellenes, ezért azt megsemmisíti.

Az Alkotmánybíróság elrendeli e határozatának a Magyar Közlönyben való közzétételét.

I n d o k o l á s

I.

- [1] 1. A jogi képviselővel (Karsai Dániel Ügyvédi Iroda, 1056 Budapest, Nyáry Pál u. 10., képviseli: dr. Karsai Dániel András ügyvéd) eljáró indítványozó az Alkotmánybíróságról szóló 2011. évi CLI. törvény (a továbbiakban: Abtv.) 27. § alapján alkotmányjogi panasszal fordult az Alkotmánybírósághoz, melyben a Kúria mint felülvizsgálati bíróság Pfv.III.21.285/2016/6. számú ítélete alaptörvény-ellenességének megállapítását és megsemmisítését kérte.
- [2] 1.1. Az alkotmányjogi panasz alapját képező egyedi ügyben megállapított tényállás szerint az indítványozó 2007. április 23. napján altatásos arcüreg (FESS) és orrsövény műtéten esett át egy klinikán. Az ébresztést követően az indítványozónál aphasia és jobb oldali végtagbénulásos tünetek alakultak ki. A sürgősséggel elvégzett CT vizsgálat a bal orrüregben 8-10 mm-es csonthiányt mutatott ki, a letört csontlemezek lefelé tértek ki. A bal hátsó rostasejteket vér töltötte ki, amelyből csóvaszerűen 6 cm hosszan, 2 cm szélesen a frontális agyállományon keresztül jet vérzés látszott. Ezt követően az indítványozót az Országos Idegsebészeti Tudományos Intézetben kezelték, majd elbocsátását követően rendszeresen gyógytornára, logopédiai gyakorlatokra utasították. Az indítványozó később több egészségügyi szolgáltató intézetben is neurológiai kezelésen és rehabilitáción vett részt. Az Országos Rehabilitációs és Szociális Szakértői Intézet másodfokú bizottsága 2009. október 27. napján az indítványozónál agyállományi vérzés, magas vérnyomás betegség, féloldali bénulás, valamint elhízás miatt 80%-os mértékű össz-szervezeti egészségkárosodást állapított meg és II. csoportú rokkantsági osztályba sorolta.
- [3] 1.2. Az indítványozó a műtétet végző egészségügyi intézménnyel szemben nyújtott be keresetet, melyben az egészségügyi intézmény vagyoni és nemvagyoni kártérítésre kötelezését kérte azon az alapon, hogy a klinika nem tanúsította az elvárható gondosságot a műtéti beavatkozás során. Arra az esetre, amennyiben a bíróság megállapítása szerint az alperes egészségügyi intézmény kellő gondossággal járt volna el, az indítványozó annak megállapítását kérte, hogy sérült a megfelelő tájékoztatáshoz és ezáltal a megalapozott döntés meghozatalához való joga, tekintettel arra, hogy az elvégzett orvosi eljárás és esemény nem tartozott a műtéti kockázatok indítványozó által megismert és aláírásával elfogadott körébe.
- [4] A Fővárosi Törvényszék 8.P.23.349/2008/105. számú közbenső ítéletének rendelkező része megállapította, hogy az alperes egészségügyi intézményt kártérítési felelősség terheli. A közbenső ítélet indoklásában ugyanakkor a bíróság megállapította, hogy amennyiben az alperes egészségügyi intézmény bizonyítani tudta volna, hogy eljárása kellően gondos és a következmények a műtéti kockázat körébe esnek, úgy az indítványozó a tájékoztatási kötelezettség megsértésére alapítva eredménnyel nem követelhetne kártérítést az alperestől. A peres felek fellebbezése nyomán eljáró Fővárosi Ítéletábla az elsőfokú bíróság közbenső ítéletét helybenhagyta, azzal az indokolásban megjelenő kitéttel, hogy miután az indítványozó a tájékoztatás hiányára csak eshetőlegesen, arra az esetre hivatkozott, ha nem kerülne megállapításra, hogy az alperest nem terheli az el-

várható gondossággal ellentétes magatartás, ezért a Fővárosi Ítéltáblának nem kellett felülvizsgálnia a tájékoztatás hiánya tekintetében az elsőfokú ítéletet.

- [5] 1.3. A jogerős közbenső ítélettel szemben az alperes nyújtott be felülvizsgálati kérelmet, tekintettel arra, hogy megítélése szerint a másodfokú bíróság megsértette a polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény (a továbbiakban: régi Pp.) szakértői kirendelésére vonatkozó 177. § (1) bekezdését, a bizonyítás eredményének mérlegelését szabályozó 206. § (1) bekezdését, valamint a polgári törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény (a továbbiakban: régi Ptk.) kártérítési felelősség feltételeit szabályozó 339. §-át. Az indítványozó csatlakozó felülvizsgálati kérelme a másodfokú közbenső ítélet indokolásának kiegészítésére, illetőleg a tájékoztatáshoz való joga sérelmének kimondására irányult.
- [6] A Kúria ítéletében megállapította, hogy az igazságügyi orvosszakértői vélemény mind önmagával, mind az egyéb peradatokkal nyilvánvaló ellentmondásban állt, helyességéhez nyomatékos kétség fér, ezért azt az ítéleti döntés alapjául elfogadni nem lehetett volna. Ennek megfelelően a Kúria ítéletében rögzítette, hogy az igazságügyi orvosszakértői vélemény bizonyítékként való elfogadása okszerűtlen mérlegelés eredménye volt, ami a régi Pp. 206. § (1) bekezdését sérti. Az indítványozó csatlakozó felülvizsgálati kérelmének azon eleméről, mely az egészségügyi tájékoztatás megfelelő voltának hiányára alapult, a Kúria megállapította, hogy annak eshetőlegesen előterjesztett volta miatt arról a jogerős ítélet nem döntött. A Kúria megítélése szerint az a körülmény, hogy az elsődleges kereset alaptalan, nem eredményezi azt, hogy a felülvizsgálati eljárásban az eshetőlegesen megfogalmazott másodlagos kereset érdemben vizsgálható lenne, az ugyanis jogerős érdemi döntés hiányában felülvizsgálat tárgyává már nem tehető. Mindezen szempontokra figyelemmel a Kúria a jogerős közbenső ítéletet hatályon kívül helyezte, az elsőfokú közbenső ítéletet megváltoztatta és a keresetet elutasította.
- [7] 2. Az indítványozó alkotmányjogi panaszában azt állította, hogy a Kúria támadott ítélete ellentétes az Alaptörvény II. cikkében rögzített emberi méltósághoz való joggal, VI. cikk (1) bekezdésében foglalt magán- és családi élet tiszteletben tartásához való joggal, a XX. cikk (1) bekezdése szerinti testi és lelki egészséghez való joggal, a XXVIII. cikk (1) bekezdésében szereplő tisztességes bírósági eljáráshoz való joggal, valamint a XXVIII. cikk (7) bekezdése szerinti jogorvoslathoz való joggal.
- [8] Érvelése szerint a XXVIII. cikk (1) bekezdésének sérelme azért állapítható meg, mert a tisztességes bírósági eljáráshoz való jog magában foglalja az eljárás azon követelményét, hogy a bíróság a perbe vitt jogokat és kötelességeket ténylegesen elbírálja. Álláspontja szerint a Kúriának lehetősége lett volna arra, hogy az elsődleges kereseti kérelem elutasítása mellett a másodlagos kereseti kérelem érdemi vizsgálatára utasítsa az első fokon eljáró bíróságot. Ez a lehetőség a Kúria számára még abban az esetben is rendelkezésre áll, ha a jogszabályi keretek között a felülvizsgálati kérelemmel tényszerűen csak a jogerős döntés támadható, a jogerős döntés pedig kizárólag az elsődleges kérelem tekintetében tartalmazott rendelkező részt. Érvelése szerint a régi Pp. 275. § (4) bekezdése értelmében a Kúria csak abban az esetben hozhatott új határozatot, ha a döntéshez szükséges tények megállapíthatóak, ellenkező esetben az ügyben eljáró első- vagy másodfokú bíróságot új eljárásra kellett volna utasítania. Azáltal azonban, hogy a Kúria nem a régi Pp. 275. § (4) bekezdésének megfelelően járt el, az indítványozó keresete úgy került elutasításra, hogy a másodlagos kereseti kérelmét érdemben nem vizsgálták meg, amely eléri az alaptörvény-ellenesség szintjét. Az indítványozó a XXVIII. cikk (7) bekezdése szerinti jogorvoslathoz való jog sérelmére abban az összefüggésben hivatkozott, hogy azáltal, hogy a másodlagos kereseti kérelmét egyetlen fórum sem bírálta el, egyedül a Kúria ítélete rendelkezett áttételesen arról, amikor az indítványozó keresetét annak egészében elutasította. A Kúria ezen döntésével szemben pedig jogorvoslat nem áll rendelkezésre.
- [9] Az indítványozó az Alaptörvény XX. cikk (1) bekezdése szerinti testi és lelki egészséghez való jog, illetőleg a II. cikk szerinti emberi méltósághoz való jog sérelmét arra tekintettel állította, hogy az egészségkárosodás szükségképpen az érintett emberi méltóságának és testi integritásának sérelmét jelenti, amennyiben pedig ez felróható orvosi műhiba következménye, akkor ezért a műhibát elkövető orvos, illetőleg az őt alkalmazó intézmény felelősséggel tartozik. A testi és lelki egészséghez való jognak részét képezi továbbá a szabad, tájékozott és felelősségteljes döntésre képes ember saját teste és sorsa feletti rendelkezési joga is. Az indítványozó érvelése szerint azáltal, hogy a Kúria a szakvélemények ellentmondásainak feloldása helyett a kereset elutasítása mellett döntött, elvonta az indítványozó azon jogát, hogy a testi és lelki egészséghez és emberi méltósághoz való jogát a bírósági eljárásban érvényesíteni tudja.

- [10] Az indítványozó végezetül a magán- és családi élethez tiszteletben tartásához való jogot kimondó VI. cikk (1) bekezdésének sérelmére azért hivatkozott, mert álláspontja szerint a műtéti beavatkozás eredményeként drasztikus változás állt be az életében, és előzetesen a műtét ilyen lehetséges kimeneteléről sem volt tudomása. Az orvosi beavatkozás ennek megfelelően érdemben befolyásolta az indítványozó magán- és családi élethez való jogát, melynek következményeire a bírósági eljárás nem nyújtott kompenzációt.

II.

- [11] Az Alaptörvény érintett, az indítvány elbírálásakor hatályos rendelkezései:

„II. cikk Az emberi méltóság sérthetetlen. Minden embernek joga van az élethez és az emberi méltósághoz, a magzat életét a fogantatástól kezdve védelem illeti meg.”

„VI. cikk (1) Mindenkinek joga van ahhoz, hogy magán- és családi életét, otthonát, kapcsolattartását és jó hírnevét tiszteletben tartsák. A véleménynyilvánítás szabadsága és a gyülekezési jog gyakorlása nem járhat mások magán- és családi életének, valamint otthonának sérelmével.”

„XX. cikk (1) Mindenkinek joga van a testi és lelki egészséghez.”

„XXVIII. cikk (1) Mindenkinek joga van ahhoz, hogy az ellene emelt bármely vádat vagy valamely perben a jogait és kötelezettségeit törvény által felállított, független és pártatlan bíróság tisztességes és nyilvános tárgyaláson, ésszerű határidőn belül bírálja el.”

„XXVIII. cikk (7) Mindenkinek joga van ahhoz, hogy jogorvoslattal éljen az olyan bírósági, hatósági és más közigazgatási döntés ellen, amely a jogát vagy jogos érdekét sérti.”

III.

- [12] Az Abtv. 56. § (1) bekezdése alapján az Alkotmánybíróság először az alkotmányjogi panasz befogadásáról dönt. Az Abtv. 30. § (1) bekezdése szerint az Abtv. 27. § szerinti alkotmányjogi panaszt a sérelmezett döntés kézbesítésétől számított hatvan napon belül lehet írásban benyújtani. Az Alkotmánybíróság megállapította, hogy az indítványozó jogi képviselője a Kúria ítéletét 2017. július 12. napján vette át, az alkotmányjogi panasz pedig 2017. szeptember 11. napján, határidőben került benyújtásra. Az indítványozó jogosultnak és érintettnek tekinthető, mivel saját egyedi ügyével összefüggésben terjesztette elő az Abtv. 27. §-ára alapított alkotmányjogi panaszát. Az indítványozó a rendelkezésére álló jogorvoslati lehetőségeket kimerítette. Az Alaptörvény II. cikke, VI. cikk (1) bekezdése, XX. cikk (1) bekezdése, XXVIII. cikk (1) és (7) bekezdései az alkotmányjogi panaszok szempontjából Alaptörvényben biztosított jogokat tartalmaznak.
- [13] Az alkotmányjogi panasz az Abtv. 52. § (1b) bekezdése szerinti határozott kérelem követelményének csak részben felel meg. Az indítványozó az Alaptörvény II. cikke, VI. cikk (1) bekezdése és XX. cikk (1) bekezdése sérelmét elsődlegesen nem a támadott bírói döntéssel, illetőleg a bírósági eljárással, hanem eredendően a bírósági eljárásra okot adó orvosi beavatkozással összefüggésben állította. Ezen jogokkal a bíróság eljárása és a támadott bírói döntés csak közvetetten, annyiban függ össze, amennyiben az eljáró bíróság nem adott helyt az indítványozó kereseti kérelmének, azaz az indítványozó a bírósági eljárással összefüggésben lényegében a döntést magát, annak rá nézve hátrányos voltát tekinti alapjogi sérelemnek. Az Alkotmánybíróság ezzel összefüggésben kiemeli: hatáskörébe kizárólag a bírói döntések alkotmányossági szempontú vizsgálata tartozik, és az alkotmányjogi panasz nem tekinthető a bírósági szervezeten belül jogorvoslattal már nem támadható bírói határozatok által okozott valamennyi jogsérelem orvoslása eszközének. Az Alaptörvény II. cikkével, VI. cikk (1) bekezdésével, illetőleg XX. cikk (1) bekezdésével összefüggésben az indítványozó lényegében a bíróság jogalkalmazását, jogértelmezését, és a bírói döntés irányát vitatja, amely önmagában nem tekinthető az alkotmányjogi panaszok elbírálhatósága szempontjából alkotmányjogilag értékelhető indokolásnak {legutóbb hasonlóan: 3231/2018. (VII. 2.) AB végzés, Indokolás [12]–[13]}, ellenkező esetben az Alkotmánybíróság burkoltan negyedfokú bírósággá válna. Mindez azt jelenti, hogy az alkotmányjogi panasz ebben az elemében nem felel meg az Abtv. 52. § (1b) bekezdés e) pontja szerinti követelménynek.

- [14] Az Abtv. 29. §-a értelmében az alkotmányjogi panasz a bírói döntést érdemben befolyásoló alaptörvény-ellenesség vagy alapvető alkotmányjogi jelentőségű kérdés felvetése esetén fogadható be. E befogadhatósági feltételek vagylagos jellegűek, így azok fennállását az Alkotmánybíróság külön-külön vizsgálja {3/2013. (II. 14.) AB határozat, Indokolás [30]}. Az Alkotmánybíróság álláspontja szerint az indítvány Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdésének [és ehhez szorosan kapcsolódóan a XXVIII. cikk (7) bekezdésének] a sérelmét állító része felvetheti a bírói döntést érdemben befolyásoló alaptörvény-ellenesség kételyét. Mindezek alapján az Alkotmánybíróság az alkotmányjogi panaszt annak XXVIII. cikk (1) és (7) bekezdése sérelmét állító elemében az Ügyrend 31. § (6) bekezdését alkalmazva, külön befogadási eljárás mellőzésével, érdemben bírálta el.

IV.

- [15] Az alkotmányjogi panasz megalapozott.
- [16] 1. Az indítvány elbírálása során az Alkotmánybíróságnak azt kellett értékelnie, hogy összhangban áll-e a tisztességes bírósági eljáráshoz való joggal, ha a Kúria mint felülvizsgálati bíróság oly módon határoz a jogerős ítélet hatályon kívül helyezéséről, illetőleg az elsőfokú ítélet megváltoztatásáról és egyben az indítványozó keresetének elutasításáról, hogy ennek eredményeként az indítványozó oly módon lesz pervesztes, hogy az eshetőleges kereseti kérelmének valamely elemét egyetlen bírói fórum sem vizsgálja meg érdemben. Az Alkotmánybíróság jelen ügygel összefüggésben is hangsúlyozza állandó gyakorlatát, miszerint „[a]z Alkotmánybíróság az Alaptörvény 24. cikkének (1) bekezdése alapján az Alaptörvény védelmének legfőbb szerve. A (2) bekezdés d) pontja értelmében alkotmányjogi panasz alapján felülvizsgálja a bírói döntésnek az Alaptörvénnyel való összhangját. Az alkotmányjogi panasz jellegének megfelelően a testület hatáskörébe a bírói döntéseknek kizárólag az alkotmányossági szempontú vizsgálata tartozik. Ebből következően az alkotmányjogi panasz nem tekinthető a bírósági szervezeten belül jogorvoslattal (már) nem támadható bírósági határozatok által okozott valamennyi jogsérelem orvoslása eszközének, azaz ez a jogorvoslat nem jelenti a rendes bíróságok jogalkalmazási gyakorlatának általános felülvizsgálatát, aminek következtében az Alkotmánybíróság burkoltan negyedfokú bírósággá válna.” {3198/2013. (X. 22.) AB végzés, Indokolás [22]}. Az Alkotmánybíróság vizsgálata ebből következően jelen ügyben sem terjedhet ki arra, hogy a felmerült jogvitát hogyan kell vagy kellett volna a bíróságnak megítélnie. Az Alkotmánybíróság kizárólag az eljárás tisztességességét ítélni meg az Alaptörvény vonatkozó rendelkezésével összefüggésben.
- [17] 2. Az Alkotmánybíróság az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdésének értelmezése során számos, a tisztességes bírósági eljáráshoz való jog tartalmát kitöltő ún. részjogosítványt nevesített már. Ezek különösen: a bírósághoz fordulás joga, a tárgyalás igazságossága (ami nem garantálja a döntés igazságosságát), a tárgyalás nyilvánosságának és a bírói döntés nyilvános kihirdetésének a követelménye, a törvény által létrehozott bíróság, a bírói függetlenség és pártatlanság követelménye, továbbá az észszerű időn belüli elbírálás. Az Alkotmánybíróság értelmezése szerint a tisztességes bírósági eljárás része az is, hogy az eljárásban biztosítva legyen a fegyverek egyenlősége [lásd: 22/2014. (VII. 15.) AB határozat, Indokolás [49]}. Az Alkotmánybíróság gyakorlata szerint amíg az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdése szerinti tisztességes bírósági eljáráshoz fűződő jog abszolút, azaz korlátozhatatlan, addig az egyes részjogosultságok más alapjogok vagy alaptörvényi értékek viszonylatában a szükségesség/arányosság kritériumrendszerében érvényesülnek {3223/2018. (VII. 2.) AB határozat, Indokolás [27]}, azaz azok korlátozása adott esetben lehetséges.
- [18] A tisztességes bírósági eljáráshoz való jog részét képező bírósághoz fordulás joga nem egyszerűen azt jelenti, hogy valaki kérelemmel fordulhat a bírósághoz, és ezzel megindíthatja a bírósági eljárást, ha valamely joga vagy kötelezettsége vitássá válik, hanem hogy a jogvitát a bíróság érdemben bírálja el, és arról érdemben, végrehajtható határozatával, végérvényesen döntsön {3124/2015. (VII. 9.) AB határozat, Indokolás [35]}. A 36/2014. (XII. 18.) AB határozat ezzel összefüggésben visszautalt az 59/1993. (XI. 29.) AB határozatra is, miszerint „[a] bírósághoz való fordulás alapvető joga nemcsak a beadványok előterjesztésének jogára szorítkozik, hanem a bírósági eljárásban a fél pozícióját biztosítja a személyeknek. A személyek alanyai, alakítói és nem tárgyai, »elszenvedői« a bírósági eljárásnak. Alkotmányban biztosított joguk van arra, hogy a bíróság az eljárásba vitt jogaikat és kötelezéseiket elbírálja (s ne csak az ezeket tartalmazó beadványról mondjon véleményt), és arra is, hogy lehetőséget kapjanak a bírói döntés alapjául szolgáló tényállással és jogi kérdésekkel kapcsolatban nyilatkozataik megtételére.” {36/2014. (XII. 18.) AB határozat, Indokolás [92]}.
- [19] A bírósághoz fordulás jogából következően tehát a bíróságok a kereseti kérelem valamennyi elemének érdemi megvizsgálására (a kereseti kérelem kimerítésére) kötelesek. A kereseti kérelem kimerítésének kötelezettsége

azt a követelményt támasztja a bírói döntéssel szemben, hogy a bíróságok érdemi vizsgálat eredményeként az ítélet rendelkező részében rendelkezzenek a kereset, illetőleg viszontkereset valamennyi eleméről.

- [20] A régi Pp. a látszólagos keresethalmazat fogalmát kifejezetten nem nevesítette, azt a következetes bírói gyakorlat alakította ki. A kereseti kérelem kimerítésének kötelezettsége a látszólagos keresethalmazat esetében azt jelenti, hogy a bíróságnak csak egyetlen kereseti kérelem tárgyában kell a rendelkező részben határoznia. Amennyiben a bíróság az elsődleges kereseti kérelemnek helyt ad, a másodlagos kereseti kérelemről semmilyen formában nem kell határoznia. Amennyiben azonban az elsődleges kereseti kérelmet a bíróság nem találja alaposnak, szükségképpen meg kell vizsgálnia és el kell bírálnia a másodlagos kereseti kérelmet. Ez a megközelítés egyenesen következik a régi Pp. alábbi rendelkezéseiből. A régi Pp. 3. § (2) bekezdése értelmében a bíróság – törvény eltérő rendelkezése hiányában – a felek által előterjesztett kérelmekhez és jognyilatkozatokhoz kötve van. A régi Pp. 213. § (1) bekezdése szerint az ítéletben foglalt döntésnek ki kell terjednie a perben, illetőleg a 149. § alapján egyesített perekben érvényesített valamennyi kereseti kérelemre. A régi Pp. 215. § (1) bekezdése értelmében pedig a bíróság döntése nem terjedhet túl a kereseti kérelmen, illetőleg az ellenkérelelmen.
- [21] 3. Miként arra az Alkotmánybíróság a régi Pp. szabályaival összefüggésben már számos alkalommal rámutatott, a felülvizsgálati eljárás olyan rendkívüli perorvoslat, melynek célja a jogerős döntés anyagi jogi és eljárásjogi jogszerűségének vizsgálata. Ha a Kúria olyan jogszabálysértést állapít meg, amely kihatott az ügy érdemére, hatályon kívül helyezi a jogerős ítéletet (és ha szükséges, az elsőfokú ítéletet is), vagy ha ennek feltételei fennállnak, az ítéletet (ítéleteket) megváltoztathatja. A felülvizsgálati eljárásban a megváltoztató döntés meghozatalának lehetőségével a Kúria akkor élhet, ha a jogszabálysértő döntés helyett új döntés meghozatalához rendelkezésre áll valamennyi szükséges tény, adat {3063/2017. (III. 31.) AB határozat, Indokolás [46]}.
- [22] Az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdéséből, és különösen a bírósághoz fordulás jogából mint a tisztességes bírói eljáráshoz való jog egyik részjogosítványából ugyanakkor az következik, hogy a Kúria felülvizsgálati ítélete tartalmának alaptörvényi korlátja, hogy amennyiben a Kúria a felülvizsgálati kérelem keretei között a jogerős ítéletet megváltoztatja és a felperes kereseti kérelmét elutasítja, ez a döntés nem eredményezheti azt még látszólagos keresethalmazat esetén sem, hogy az eshetőleges kereseti kérelmek valamely elemét egyetlen bírói fórum sem vizsgálja meg érdemben. Ellenkező esetben ugyanis sérül a felperes azon, az Alaptörvényben rögzített tisztességes bírói eljáráshoz való jogból közvetlenül következő joga, hogy a bíróság az eljárásba vitt jogokat és köteleességeket érdemben elbírálja.
- [23] 4. Az Alkotmánybíróság megállapította, hogy amikor a Kúria felülvizsgálati ítéletében a jogerős közbenső ítéletet hatályon kívül helyezte, az elsőfokú közbenső ítéletet megváltoztatta és a keresetet elutasította, ezáltal az indítványozó keresetét akként utasította el jogerősen, hogy az eshetőleges kereseti kérelmének egyik elemét egyetlen bírói fórum sem bírálta el érdemben. Mindez azt jelenti, hogy a Kúria ilyen tartalmú döntése ellentétes az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdésében rögzített tisztességes bírói eljáráshoz való jog részét képező bírósághoz fordulás joga elvi tartalmával. A Kúria ítéletében ugyanis nem az elsődleges kereseti kérelem, hanem a kereset egészének alaptalanságát állapította meg. Az ügyben eljáró első- és másodfokú bíróságok ugyanakkor az ítéletük indítványozó számára kedvező tartalmából következően, a régi Pp. szabályainak és a következetes bírói gyakorlatnak megfelelően kizárólag az elsődleges kereseti kérelemről dönthettek. Miközben a Kúria ítéletében is rögzítette, hogy a felülvizsgálati eljárás keretében nincs lehetősége az eshetőlegesen megfogalmazott másodlagos kereseti kérelem érdemi vizsgálatára, arra azonban a régi Pp. rendelkezései is kétséget kizáróan lehetőséget biztosítottak volna a Kúria számára, hogy olyan tartalmú felülvizsgálati ítéletet hozzon, amely lehetővé teszi a másodlagos kereseti kérelem alsóbb fokú bíróságok általi érdemi megvizsgálását. Ennek az Alaptörvényből is következő kötelezettségének a Kúria azonban nem tett eleget.
- [24] Az Alkotmánybíróság mindezek alapján megállapította, hogy az alkotmányjogi panasszal támadott bírói döntés alaptörvény-ellenes, ezért azt megsemmisítette. Az Alkotmánybíróság ugyanakkor hangsúlyozza, hogy a megsemmisített bírói ítélet tartalmát semmilyen formában nem vizsgálhatta, így a döntése nem jelent állásfoglalást az indítványozó másodlagos kereseti kérelme megalapozottsága tekintetében.
- [25] Az Alkotmánybíróság az alaptörvény-ellenesség megállapítására és a támadott bírói döntés megsemmisítésére tekintettel nem vizsgálta az Alaptörvény XXVIII. cikk (7) bekezdésének sérelmét állító indítványi elemet. Az Alkotmánybíróság állandó gyakorlata szerint ugyanis, ha az indítvánnyal támadott jogszabályt vagy annak egy részét az Alaptörvény valamely rendelkezésébe ütközőnek minősítik, és ezért azt megsemmisíti, akkor

a további alaptörvényi rendelkezés esetleges sérelmét a már megsemmisített jogszabályi rendelkezéssel összefüggésben érdemben nem vizsgálja {18/2016. (X. 20.) AB határozat, Indokolás [21]}. Az Alkotmánybíróság ezt a gyakorlatát a bírói döntések alkotmányossági vizsgálata körében is követi {legutóbb: 3219/2018. (VII. 2.) AB határozat, Indokolás [37]}.

- [26] 5. Az Alkotmánybíróság a határozat Magyar Közlönyben történő közzétételét az abban foglalt elvi megállapításokra tekintettel rendelte el, az Abtv. 44. § (1) bekezdése második mondata alapján.

Budapest, 2018. december 11.

Dr. Sulyok Tamás s. k.,
az Alkotmánybíróság elnöke

Dr. Balsai István s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Czine Ágnes s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Dienes-Oehm Egon s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Horváth Attila s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Hörcherné dr. Marosi Ildikó s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Juhász Imre s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Pokol Béla s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Salamon László s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Schanda Balázs s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Stumpf István s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Szabó Marcel s. k.,
előadó alkotmánybíró

Dr. Szalay Péter s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Szívós Mária s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Varga Zs. András s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Salamon László alkotmánybíró párhuzamos indokolása

- [27] A határozat rendelkező részével és nagyrészt indokolásával is egyetértek, az indokolás IV/2. pontjával kapcsolatosan azonban – annak elvi jelentősége okán – az alábbi észrevételeket teszem:
- [28] Megítélésem szerint az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdésének rendelkezésével összefüggésben a szükségességi-arányossági kritériumrendszer érvényesülésére történő utalás funkciótlan; az ügy elbírálása szempontjából semmilyen érdemleges szerepet nem játszik. Ez különösen azért problematikus, mert az Abtv. 27. §-ára alapított, a bírói eljárást kifogásoló indítvány fel sem veti az alkalmazott jogszabályok alaptörvény-ellenességét. Az indokolásban megfogalmazott utalás ebből következően aligha értelmezhető másként, mint az Alaptörvény I. cikk (3) bekezdésében körülírt szükségességi-arányosság tesztnek a jogalkalmazás területére történő adaptálása, ami nézetem szerint ellentétes az alapvető jogok korlátozásának lehetőségét megengedő alaptörvényi rendelkezéssel.
- [29] Már több párhuzamos indokolásban, legrészletesebben a 30/2015. (X. 15.) AB határozathoz kapcsolódóan kifejtettem, hogy az alapvető jogoknak az Alaptörvény I. cikk (3) bekezdésében lehetővé tett korlátozása nem jogalkalmazói, hanem jogalkotói szabály. Ennek kapcsán idéztem a rendszerváltó Alkotmány 1989. évi XXXI. törvénnyel megállapított szövege szerinti 8. §-a (3) bekezdését, miszerint az alapvető jogok gyakorlása csak alkotmányerejű törvényben megállapított korlátozásnak vethető alá. Ezt a szabályozást váltotta fel a rendszerváltó Alkotmány 8. § (2) bekezdésének az Alkotmány módosításáról szóló 1990. évi XL. törvény 3. §-ával megállapított új szövege: „8. § (2) a Magyar Köztársaságban az alapvető jogokra és köteleességekre vonatkozó szabályokat törvény állapítja meg, alapvető jog lényeges tartalmát azonban nem korlátozhatja.”
- [30] A jogirodalom teljesen egységes a szövegek értelmezésében; az alapvető jogok korlátozásának formai és tartalmi feltételeiről, mint a jogállamiság elmaradhatatlan követelményeiről szól. A formai követelmény a törvényi szint, a tartalmi pedig lényegét illetően a szükségességi-arányossági tesztnek történő megfelelés. A formai és tartalmi követelmények között konjunktív viszony áll fenn.
- [31] Az Alkotmány magyarázata ezzel kapcsolatosan az alábbiakat tartalmazza: „2.2. Az Alkotmány 8. § (2) bekezdése az alapjogok szabályozására és korlátozására vonatkozó előírásokat fogalmazza meg. Alapjogok szabályozása és korlátozása törvényben történhet.” (Balogh Zsolt – Holló András – Kukorelli István – Sári János: Az Alkotmány magyarázata, KJK-KERSZÖV Budapest 2002, 211.)

- [32] Az Alkotmány kommentárja ugyanezt az alábbiak szerint fogalmazza meg: „Az Alkotmány 8. § (2) bekezdésében találjuk az alapvető jogok korlátozásának formai és tartalmi kritériumait. Formai kritériumok alatt az eljárási szabályokat értjük, nevezetesen azt, hogy az alapvető jogokra és kötelezésekre vonatkozó szabályokat törvény állapítja meg. [...] Az Alkotmány 8. § (2) bekezdésében meghatározott tartalmi követelmény az, hogy törvény alapvető jog lényeges tartalmát nem korlátozhatja.” [Jakab András (szerk.): Az Alkotmány kommentárja, Századvég Kiadó Budapest 2009, 412.]
- [33] Halmai Gábor és Tóth Gábor Attila a formai követelmény történeti gyökereit és nemzetközi beágyazottságát hangsúlyozva, nemzetközi kitekintésben a normákhoz kötöttséget az alapjogi korlátozás nélkülözhetetlen követelményeként jelöli meg. „Az emberi jogok korlátozására vonatkozó általános formai követelményt már a francia deklaráció 4. cikke is megfogalmazta: »A természetes jogok gyakorlásának korlátait csak törvény állapíthatja meg«. Az emberi jogok különböző katalógusai ma is tartalmazznak ehhez hasonló formai szabályokat. Például az Emberi jogok európai egyezményének több cikke is magában foglal olyan kitételt, mely szerint a jogkorlátozásnak »törvényben meghatározottnak«, »törvény által elrendeltnek«, illetve »a törvényekkel összhangban lévőknek« (*prescribed by law*), illetve »in accordance with the law«) kell lennie.
- [34] A rendszerváltó Alkotmányt felváltó Alaptörvény I. cikk (3) bekezdése az alapvető jogok korlátozását az alábbiak szerint szabályozza:
- [35] „I. cikk (3) Az alapvető jogokra és kötelezettségekre vonatkozó szabályokat törvény állapítja meg. Alapvető jog más alapvető jog érvényesülése, vagy valamely alkotmányos érték védelme érdekében, a feltétlenül szükséges mértékben, az elérni kívánt céllal arányosan, az alapvető jog lényeges tartalmának tiszteletben tartásával korlátozható.”
- [36] Ez a szöveg a korábbi szövegeztől több tekintetben is eltér. A témánk szempontjából releváns részét illetően annyiban, hogy a formai követelmény (a törvényi szabályozási szint) és a tartalmi követelmények külön mondatba kerültek és elmaradt a grammatikailag félreérthetetlen utalás e feltételek konjunktív viszonyára. Kérdés, hogy ez a változás új szabályozását alakította-e ki az alapvető jogok korlátozásának, lehetővé tette-e, hogy a jövőben az alapvető jogok korlátozásáról ne csak törvény rendelkezhessek, hanem a törvénytől függetlenül egyedi döntések révén – esetleg a korlátozás új, törvényben nem szereplő eseteit is megengedve – a jogalkalmazó is. Másképpen fogalmazva, el kívánta-e törölni az alkotmányozó az alapvető jogok korlátozásának eddigi dogmatikáját, vagy a szabályozás két mondatra bontása csupán stiláris megfontolásból ered?
- [37] Az alkotmányozói akaratra az abban résztvevők ismeretein túl objektíve az alkotmányozás dokumentumaiból lehet következtetni. Megállapítható, hogy sem az új Alkotmány végül ajánlásként elfogadott koncepciója, sem az Alaptörvényhez fűzött indoklás nem tanúskodik e tekintetben a korábbi szabályozás megváltoztatásának szándékáról. Ilyen szándék vagy értelmezés sem a koncepció, sem az Alaptörvény vitájában nem merült fel, sem a plenáris ülésen, sem bizottsági szinten. A jogirodalomban, vagy az Alaptörvényt övező parlamenten kívüli vitákban, de az Alaptörvény ellen megfogalmazódott támadások során sem merült fel a formális követelmény felpuhításának, vagy vagylagossá tételének vádja. Mindaddig jogász körökben az érintett szabályozással kapcsolatosan egységes az a nézet, hogy az új Alaptörvény tartalmi értelemben lényegében a korábbi szabályozást vette át, kifejezetten beépítve az Alkotmánybíróság irányadó gyakorlata szerinti értelmezést. A Kommentár Magyarország Alaptörvényéhez ide vonatkozóan az alábbi rövid megállapítást teszi: „Az alapjogokra vonatkozó szabályokat és azok korlátozását szintén törvény állapíthatja meg.” (Árva Zsuzsanna: Kommentár Magyarország Alaptörvényéhez, Complex Jogtár)
- [38] A fentiekből következően a jelen ügyben, tekintettel arra, hogy bírói jogalkalmazás alkotmányosságának megítéléséről van szó, és figyelemmel arra is, hogy az ügyben a jogkorlátozás semmiféle értelemben nem merült fel, nem tudok azonosulni a határozat indoklásának fentiekben kifogásolt részével.

Budapest, 2018. december 11.

Dr. Salamon László s. k.,
alkotmánybíró

Alkotmánybírósági ügyszám: IV/2030/2017.
Közzétéve a Magyar Közlöny 2018. évi 215. számában

